

Akdeniz, S. ve Dalmış, İ. (2021). Toplum yanlısı davranıştaki toplumsal:
İç-grupla özdeşleşme ve kolektif dayanıklılık arasındaki ilişki.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 37-50.

Makale Geliş Tarihi: 29.03.2021

Makale Kabul Tarihi: 29.04.2021

TOPLUM YANLISI DAVRANIşTAKİ TOPLUMSAL: İÇ-GRUPLA ÖZDEřLEŐME VE KOLEKTİF DAYANIKLILIK ARASINDAKİ İLİŐKİ

İbrahim DALMIŐ*

Seher AKDENİZ**

Öz

Kolektif dayanıklılık, toplumların afet ve acil durum zamanlarında ortaya çıkan olumsuzluklara dayanma ve elindeki kaynakları kullanarak bu olumsuzluklardan kurtulma yetisi olarak tanımlanmaktadır. Dayanıklılık anlayışı genel olarak kolektif panik anlayışının aksine öz-yardıma, ortak kaynakların kullanımına ve hayatta kalanların kendini toplama ve çalışmaya devam etmesine vurgu yapmaktadır. Afet ve acil durumlarda grup oluşumunun en kritik belirleyicilerinden biri dış tehdit algısı yani ortak kader anlayışıdır. Ortak kader, çok kısa bir zaman içinde farklı bireylerden oluşan bir yığını, birleşik bir psikolojik kitleye dönüştürmektedir. Kolektif dayanıklılığın ilgili toplulukla özdeşleşme düzeyine göre farklılaşabileceği hipotezine dayalı olarak bu çalışmada, iç-grupla özdeşleşme ile kolektif dayanıklılık arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma betimsel tarama yöntemi ile gerçekteşirilmiş olup, evrendeki durumu belirlemek üzere katılımcılara çevrim-içi platformda kendileri hakkında yapılandırılmış sorular yöneltilmiştir. Araştırmaya değişik eğitim gruplarından yaşları 18 ile 66 arasında değişen 590 kadın ve erkek katılmıştır. Araştırmada katılımcıların kolektif dayanıklılık düzeylerini ölçmek için Kolektif Dayanıklılık Ölçeği, Özdeşleşme puanlarını belirlemek için Kolektif Benlik Saygısı Ölçeğinin “Kimliğe atfedilen önem” alt boyutu kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler ve Pearson Momentler Korelasyon analizi kullanılmıştır. Analizler özdeşleşme ile kolektif dayanıklılık arasında anlamlı ve orta düzeyde korelasyon olduğunu göstermiştir. Sıfır-düzen korelasyonlar açısından bakıldığında özdeşleşme, kolektif dayanıklılıktaki varyasyonun yüzde 25’inden fazlasını açıklamaktadır. Sonuçlar sosyal kimlik kuramına uygun şekilde literatür işığında tartişılmıştır.

Anahtar Kelimeler: kolektif dayanıklılık, iç grupla özdeşleşme, sosyal kimlik.

* Dr. Öğr. Üyesi, KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, ibrahim.dalmis@yahoo.com, ORCID: 0000-0001-9558-5619.

** Dr. Öğr. Üyesi, KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, akdenizseher42@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2282-9165.

Akdeniz, S. ve Dalmış, İ. (2021). Toplum yanlısı davranıştaki toplumsal:
İç-grupla özdeşleşme ve kolektif dayanıklılık arasındaki ilişki.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 37-50.

Collectivism in Prosocial Behaviour: The Relationship Between In-Group Identification and Collective Resilience

Abstract

Collective resilience refers to the ability of a community to withstand the adversities in times of disaster and emergency and to use its resources to get rid of this situation. In contrast to the collective panic understanding in general, the understanding of resilience emphasizes self-help, the use of shared resources, and the recovery of survivors and their continued work. One of the most critical determinants of group formation in disasters and emergencies is the perception of external threat, that is, a common sense of destiny. Common destiny transforms a group of different individuals into a unified psychological mass in a very short time. Based on the hypothesis that collective resilience may differ according to the level of identification with the relevant community, the relationship between identification with ingroup and collective resilience was investigated in this study. The research was carried out by descriptive survey model and structured questions were asked to the participants about themselves on the online platform in order to determine the situation in the universe. 590 men and women aged between 18 and 66 from different education groups participated in the study. In the study, the Collective Resilience Scale was used to measure the collective resilience levels of the participants, and the "Importance attributed to identity" sub-dimension of the collective self-esteem scale was used to determine the identification scores. Descriptive statistics and Pearson Moments Correlation analysis were used to analyze the data. The analysis showed that there is a significant and moderate correlation between identification and collective resilience. When viewed in terms of zero-order correlations, identification explains more than 25 percent of the variation in collective durability. The results are discussed based on the literature in accordance with the social identity theory.

Keywords: collective resilience, in-group identification, social identity.

Akdeniz, S. ve Dalmış, İ. (2021). Toplum yanlısı davranıştaki toplumsal:
İç-grupla özdeşleşme ve kolektif dayanıklılık arasındaki ilişki.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 37-50.

Giriş

Doğal ve insani afetler küreselleşirken “kolektif dayanıklılık” kavramı gittikçe önem kazanmaktadır (Bavel vd, 2020; Elcherot ve Drury, 2020). Kolektif dayanıklılık, toplumların afet ve acil durum zamanlarında ortaya çıkan olumsuzluklara dayanma ve elindeki kaynakları kullanarak bu olumsuzluklardan kurtulma yetisi olarak tanımlanabilir. Kolektif dayanıklılık; toplumun üyelerinin bireysel dayanıklılıklarının toplamı değil, ait olunan topluma dair belirli inanç, tutum ve davranışların işlevi olan bir özellik, süreç ya da sonuçtur. Bir başka deyişle toplumların felaketlerin ardından tekrar ayağa kalkmasını sağlayan güçtür (Norris, Stevens, Pfefferbaum, Wyche ve Pfefferbaum, 2008). Bu şekilde tanımlandığında kolektif dayanıklılık düzeyinin toplumdaki topluma farklılık göstermesi normaldir. Buna göre kolektif dayanıklılığı yüksek olan toplumlar afet ve acil durum zamanlarının zorluklarını kolektif dayanıklılığı düşük olan toplumlara kıyasla daha kolay atlattıkları. Dolayısıyla, mikro düzeyden makro düzeye kadar toplumun tüm katmanlarında kolektif dayanıklılık düzeyine etki eden etmenlerin saptanması ve bu düzeyi artırıcı önlemlerin alınması toplumların geleceği açısından hayati önem taşımaktadır.

Kolektif dayanıklılık anlayışının zıddı “kolektif panik” anlayışıdır. Kolektif panik anlayışı insanların kitleleştikleri zaman belirli kırılmalıklar gösterebileceği aksiyomuyla başlar ve bu kırılmalıkların yine insanların kendileri için oluşturacağı risklere vurgu yapar. Buna göre, afetlerde ve acil durumlarda insanlar patolojik, akıl dışı ve uyumsuz tepkiler vermeye eğilimlidir. Bu tepkilerin kitlesel olması ise kolektif paniktir (Dynes, 2003). Bu bakış açısı yaygın bilirliliği olan ilk dönem kitle psikolojisi analizlerine dayanmaktadır. Bunlardan Gustave Le Bon, bireyle karşılaştırıldığında kitlenin zihinsel yönden zayıf ancak heyecansal yönden aşırı olduğunu ileri sürmüş, panik anlayışını savunanlar da buradan, afet ve acil durumlarda kitle tepkilerinin tehlikenin boyutuyla orantısız olacağı öngörüsünü türetmiştir. Her ne kadar Le Bon, kitlelerde basit fikir ve duyguların hızla yayılma eğilimi vardır (bulaşma süreci), bu da kitlelerin “zihinsel birliğini” sağlar dese de panik anlayışını geliştiren araştırmacılar bunu göz ardı etmiş, Freud’un kitlelerde sosyal birlik ve bağların çabucak kaybolduğu tezini kabullenerek, afetlerde ve acil durumlarda, bireysel hayatta kalma içgüdüünün toplumsallığı öne çıkaran diğer tepkileri bastıracağını öne

Akdeniz, S. ve Dalmış, İ. (2021). Toplum yanlısı davranıştaki toplumsal:
İç-grupla özdeşleşme ve kolektif dayanıklılık arasındaki ilişki.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 37-50.

sürmüşlerdir. Bunun sonucunda da düzensiz ve rekabetçi bir davranış ortaya çıkar ve insanlar, diğerlerine zarar verecek bile olsa kendi güvenliklerini sağlamayı öncelerler seklinde kitlesel panik tezi son formuna ulaşmıştır (bkz., Schultz, 1964). Her ne kadar kitle paniği fikrini destekleyen hemen hemen hiçbir görgül araştırma olmasa da bu anlayışın politika yapımında, klişelerde ve popöler temsillerde geçerliliğini sürdürmesi kaygı verici sonuçlar doğurmaktadır (Dynes, 2003; Tierney, Bevc ve Kuligowski, 2006).

Dayanıklılık anlayışı ise kolektif panik anlayışının aksine öz-yardıma, ortak kaynakların kullanımına ve hayatta kalanların, olumsuzluklara rağmen, kendini toplama ve çalışmaya devam etmesine vurgu yapmaktadır (Dynes, 2003; Wessely, 2005). Amerika'daki 11 Eylül saldırılarının ardından yaşanan gelişmeler ile ilgili gözlemleri açıklamak için kolektif dayanıklılık kavramı etkin şekilde kullanılmıştır. Bu terörist eylemin amaçladığının aksine, saldırıların ardından New York kentindeki sosyal örgütlülük dayanmaya devam etmiştir (Kendra ve Wachtendorf, 2001). Aynı şekilde, Tierney (2002) de, sivil toplum ağlarının irticalen çalışmaya başladığına ve acil durum ekipleriyle doğaçlama bir şekilde etkin dayanışma gösterdiğine işaret edip bunu kolektif dayanıklılığın bir sonucu olarak açıklamıştır.

Kolektif panik anlayışına ilk karşı çıkış, Ortaya Çıkan Norm Kuramı'dır (Emergent Norm Theory) (Turner ve Killian, 1957). Kurama göre kolektif davranış, normların bir işlevidir. Afet ve acil durumlar olağan dışı olaylar olduğu için burada gündelik temas normları geçerli değildir, yeni normların geliştirilmesi gerekmektedir. Yeni normlar da kişilerarası etkileşim sürecinde ortaya çıkar. Afet ve acil durumlarda olası etkileşim süreçleri; insanların toplaşması (milling), toplaşırken söylentilerin gelişmesi (rumor) ve bu söylentilerden birinin yüksek sesle dile getirilmesidir (keynoting). Bu süreçler ortak bir durum tanımı gelişinceye kadar devam eder. Panik de ancak, ortaya çıkan bu ortak durum tanımından kaynaklanır. İç birliği normlarının geçersizleştiği ve kişisel çıkarların bencilce takibinin meşrulaştığı algısı hâkim olduğu anda artık paniğin önü açılmış demektir. İçgüdü kavramına dayandırılan kitlesel panik anlayışına kıyasla Ortaya Çıkan Norm Kuramı, önemli bir gelişme gibi gözükmemektedir. Ne var ki, birçok tehlikeli durumda gözlenen; sıraya girmek, erkeklerin kadınlara daha fazla yardım etmesi, yaşlı ve engellilere daha fazla yardım edilmeye çalışılması gibi

Akdeniz, S. ve Dalmış, İ. (2021). Toplum yanlısı davranıştaki toplumsal:
İç-grupla özdeşleşme ve kolektif dayanıklılık arasındaki ilişki.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 37-50.

davranışları açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Johnson (1988), bu kısıtlamaları aşmak için normal durumlar ile tehlikeli durumlar arasında basit bir süreklilik olduğu katkısını yapmıştır. Johnson'a göre her iki durum da daha önceden var olan normlar ve roller tarafından yapılandırılır. Bu şekilde, tehlikeli durumlarda da sosyallik sağlanırken bireysel panik tepkileri kısıtlanır. Bu analiz, Sime'nin (1983) ölüm riski olan durumlarda insanların sevdikleriyle kalmayı, kaçmaya tercih ettikleri gözlemiyle uyumludur. Mawson (2005) konuya bağlanma kuramından yaklaşarak kitle paniği anlayışına iki önemli gözlemle karşı çıkmıştır. Bunlardan ilki insanların tehlike anında kaçmaktan çok tanıdıklarını aramaya güdülenmesi, ikincisi ise tanıdık diğer insanların ortamda bulunmasının insanlar üzerinde sakinleştirici etkisi olmasıdır. Dolayısıyla, afet ve acil durumlarda tanıdık diğer insanların bulunmasının "savaş ya da kaç" tepkisinin tersine işleyen bir süreç olduğuna işaret etmiştir. Ripley (2005) ise acil durumlarda tamamen yabancıların olduğu gruplarda da karşılıklı yardımlaşma, hatta kendini feda etme olaylarının yaygın olduğunu gözlemiştir. Sonuç olarak kitlesel panik, bütünüyle bir kurgudur denmese de nadir gözlenen bir olgudur, yani istisnadır. Afetlerde ve acil durumlarda norm, dayanıklılıktır (Dynes, 2003; Sime, 1990).

Kolektif dayanıklılık yazının önde gelen isimlerinden John Drury, kolektif dayanıklılığı kendini-kategorileştirme kuramı çerçevesinde açıklamaktadır (Drury, 2012; Drury, Cocking ve Reicher, 2009). Kendini-kategorileştirme kuramına göre insanlar kendilerini bir ucu bireysel, diğer ucu ise toplumsal olan bir doğru üzerinde herhangi bir noktada kategorileştirebilir. Kategorileştirme çevredeki diğer insanlardan farkı vurguladığı ölçüde bireysel kimlik, çevredeki diğer insanlara benzerliği vurguladığı ölçüde de sosyal kimlik aktive olmaktadır. Hangi kimliğin vurgulanacağını belirleyen de bağlamdır. Sosyal kimlik kategorileştirmesi, bilişsel olarak diğer insanlarla benzerlik ve birliktelik algısını artırırken paralel duygusal süreçleri de beraberinde taşır. Bu da benzerlik algılanan gruba bağlılık duygusunun artmasıdır. Çünkü artık çevredeki insanlar iç-grup olmuş ve bireyin benliğinin bir parçası durumuna gelmiştir (Turner, Hogg, Oakes, Reicher ve Wetherell, 1987). Afet ve acil durumlarda grup oluşumunun en kritik belirleyicilerinden biri dış tehdit algısı yani ortak kader söz konusudur. Ortak kader, çok kısa bir zaman içinde farklı bireylerden oluşan bir yığını, birleşik bir

Akdeniz, S. ve Dalmış, İ. (2021). Toplum yanlısı davranıştaki toplumsal:
İç-grupla özdeşleşme ve kolektif dayanıklılık arasındaki ilişki.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 37-50.

psikolojik kitleye dönüştürmektedir (Reicher, 1996). Bu sürecin ardından da kolektif dayanıklılık bir dizi dayanışma tepkisi şeklinde ortaya çıkmaktadır (yardım etme ve dayanışma davranışlarıyla ilgili yazın taraması için bkz. Drury, 2012).

Kendini kategorileştirme kuramının “ya hep ya hiç” tarzı açıklamalarına rağmen grup üyeliğinin herkes üzerinde aynı düzeyde etkisi olduğu söylenemez. Nitekim, Jennifer Crocker ve Riia Luhtanen sosyal kimlik kuramının benlik saygısı hipotezini araştırlarken kolektif benlik saygısının niceliklendirilebileceğini göstermişlerdir (Crocker ve Luhtanen, 1990; Luhtanen ve Crocker, 1992). Aynı şekilde kolektif dayanıklılığın da ilgili toplulukla özdeşleşme düzeyine göre farklılaşabileceğini öne sürmek hiç de zor değildir. Bu çalışmada, kolektif dayanıklılık ile iç-grupla özdeşleşme arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Aşağıda çalışmanın içerdiği araştırmanın yöntemi ve bulgular kısaca özetlenmiş, sonrasında da bulgular ilgili yazına göre tartışılmıştır.

Yöntem

Araştırma betimsel tarama yöntemi ile gerçekteştirilmiş olup, evrendeki durumu belirlemek üzere katılımcılara kendileri hakkında yapılandırılmış sorular yöneltilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 590 kişiden oluşmaktadır. Bunların yüzde 52,4’ü kadın iken yüzde 47,6’sı erkektir. En küçüğu 18, en büyüğu 66 olmak üzere örneklemin ortalama yaşı 34,8’dir. Üniversite öğrencisi, lisans veya lisansüstü mezun olanlar yüzde 59,4’tür.

Kullanılan malzemeler ve işlem yolu

Araştırma kapsamında hazırlanan anket formu Google Formlar aracılığıyla yapılandırılarak farklı sosyal medya gruplarında paylaşılmıştır. Araştırma önceden belirlenen sayıya ulaştığında sonlandırılmıştır.

Akdeniz, S. ve Dalmış, İ. (2021). Toplum yanlısı davranıştaki toplumsal:
İç-grupla özdeşleşme ve kolektif dayanıklılık arasındaki ilişki.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 37-50.

Demografik Bilgi Formu: Araştırmada katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum ve eğitim durumları ile ilgili bilgiler demografik bilgi formu aracılığı ile toplanmıştır.

Kolektif Dayanıklılık Ölçeği: Bu ölçek, Pfefferbaum ve arkadaşları tarafından geliştirilen Communities Advancing Resilience Kit'in modüllerinden biri olan Community Resilience Questionnaire'nin Türkçeye uyarlanmış hâlidir (Pfefferbaum vd, 2015; Dalmış, Akdeniz ve Hamarta, 2021). 23 sorudan oluşan ölçekte cevaplar 5'li Likert tipi bir dereceleme üzerinden alınmaktadır. Ölçek, kolektif dayanıklılığı beş alanda ölçmektedir: Bağlılık/bakım, kaynaklar, dönüştürücü potansiyel, afet yönetimi ve bilgi/iletişim. Bağlılık ve bakım, genel olarak, Türkiye ile özdeşleşme ve Türk insanına yönelik tutumu ölçmektedir. Kaynaklar, tehlike durumlarında Türkiye'nin sahip olduğu maddi ve manevi kaynaklarla ilgili tutumlara atıfta bulunurken dönüştürücü potansiyel, afet ve acil durumların yıkıcı etkilerinden korunmak ve kurtulmak için edinilen tecrübeler ve geliştirilen yeteneklerle ilgili tutumları işaret etmektedir. Afet yönetimi, yine felaketslere yönelik önlem, hafifletme, hazır olma, afet tepkisi ve iyileşme süreçleriyle ilgili tutumları ölçerken, bilgi ve iletişim tüm bu aşamaları kapsayan bilgilendirme ve iletişim faaliyetlerine yönelik tutumlara bakmaktadır. Tüm bu alanları kapsayan tek bir ölçüm mümkün olduğu gibi alanların her biri için farklı ölçümler de yapılabilmektedir. Ölçeğin uyarlama çalışmasında Cronbach's alpha değeri ölçeğin toplamı için .90 bulunmuştur. Alt boyutlar için Cronbach's alpha değerleri sırası ile 79, .87, .88, .90 ve .82 olarak bildirilmiştir (Dalmış, Akdeniz & Hamarta, 2021). Yapılan doğrulamalı faktör analizi çalışmalarında ölçeğin 5 boyutlu yapısı doğrulanmıştır. Ölçekten alınan yüksek puan yüksek düzeyde kolektif dayanıklılık düzeyine işaret etmektedir. Bu araştırma için ölçeğin güvenirlilik düzeyi .95 olarak hesaplanmıştır.

Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği

Anket formunun son bölümünde kolektif benlik saygısı ölçeğinin 5 maddelik "Kimliğe atfedilen önem" bölümü kullanılmıştır (Luhtanen ve Crocker, 1992). Bu ölçekte de cevaplar 5'li likert bir ölçek üzerinden alınmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlilik çalışmaları Baysu (2007)

Akdeniz, S. ve Dalmış, İ. (2021). Toplum yanlısı davranıştaki toplumsal:
İç-grupla özdeşleşme ve kolektif dayanıklılık arasındaki ilişki.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 37-50.

tarafından yapılmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi kimliğe atfedilen önem alt boyutunda bulunan beş maddeyi toplam varyansın yüzde 67.5'ini açıklayan tek faktör altında toplamıştır. Faktör ortaklıkları .65 ile .83 arasında, faktör yükleri de .68 ile .91 arasında değişmiştir. Ölçeğin içsel tutarlılığı .87 düzeyindedir. Baysu'da (2007) olduğu gibi, bu araştırmada da ölçek iç-grup ile özdeşleşmeyi ölçmek için kullanıldığından ilgili değişken "özdeşleşme" olarak adlandırılmıştır. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach's alpha değeri .87 olarak hesaplanmıştır.

Analizler öncesinde skewness ve kurtosis değerleri incelenmiş ve veri setinin analiz için uygun niteliğe sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Bulgular

Betimsel bulgular

Tablo 1 kolektif dayanıklılık alanları ve özdeşleşmeyle ilgili ortalama ve standart sapmaları göstermektedir.

Tablo1. Kolektif dayanıklılık ve özdeşleşmeyle ilgili ortalama ve standart sapmalar

	<u>X</u>	<u>S</u>	<u>Skewness</u>	<u>Kurtosis</u>
Kolektif dayanıklılık	3.42	0.83	-,366	-,630
Bağlılık/bakım	3.30	0.82	-,149	-,262
Kaynaklar	3.29	0.97	-,147	-,764
Dönüştürücü potansiyel	3.33	0.96	-,293	-,623
Afet yönetimi	3.83	0.96	-,618	-,323
Bilgi/iletişim	3.38	1.02	-,399	-,715
Özdeşleşme	4.39	0.84	-1,47	1,21

Akdeniz, S. ve Dalmış, İ. (2021). Toplum yanlısı davranıştaki toplumsal:
İç-grupla özdeşleşme ve kolektif dayanıklılık arasındaki ilişki.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 37-50.

Kolektif dayanıklılık ve alanlarıyla ilgili ortalamalar genelde bir olumluluğa işaret ediyorsa da özdeşleşme ölçeğinin ortalaması oldukça yüksektir.

İlişkisel bulgular

Tablo 2 kolektif dayanıklılık alanları ile özdeşleşme arasındaki Pearson-r korelasyonlarını göstermektedir.

Tablo1. Kolektif dayanıklılık alanlarıyla özdeşleşme arasındaki Pearson-r korelasyonlar ve anlamlılık düzeyleri

	r	p
Kolektif dayanıklılık	.513	.000
Bağlılık/bakım	.368	.000
Kaynaklar	.408	.000
Dönüştürücü potansiyel	.511	.000
Afet yönetimi	.461	.000
Bilgi/iletişim	.489	.000

Özdeşleşme, kolektif dayanıklılık alanlarıyla en küçüğü .368 (bağlılık/bakım ile) en yükseği .511 (dönüştürücü potansiyel ile) olmak üzere orta güçte korelasyonlar göstermektedir. Kolektif dayanıklılık geneliyle hesaplanan korelasyon da .513'tür. Buna göre sıfır-düzen korelasyonlar açısından bakıldığında özdeşleşme, kolektif dayanıklılıktaki varyasyonun yüzde 25'inden fazlasını açıklamaktadır.

Tartışma

Bu çalışmada iç-grupla özdeşleşme ve kolektif dayanıklılık arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Özdeşleşme düzeyi yükseldikçe kolektif dayanıklılık düzeyinde de yükselme gözlenmiştir. Her ne kadar ilişkisel araştırmalarda neden-sonuç açıklamaları yapılamasa da mantıksal olarak özdeşleşmenin dayanıklılığı artırdığı söylenebilir.

Akdeniz, S. ve Dalmış, İ. (2021). Toplum yanlısı davranıştaki toplumsal:
İç-grupla özdeşleşme ve kolektif dayanıklılık arasındaki ilişki.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 37-50.

Kolektif dayanıklılık davranışsal düzeyde bir dizi özgeci ve yardım etme davranışını kapsamaktadır (Drury, Cocking ve Reicher, 2009). Yani, kolektif dayanıklılığı afetlerde ve acil durumlardaki toplum yanlısı davranışlar olarak tanımlamak mümkündür. Ne var ki, toplum yanlısı davranış literatürüne bakıldığında kuram ve araştırmaların genel olarak kişilik ve çevresel faktörler üzerinde yoğunlaştığı gözlenmektedir (bkz. Hogg ve Vaughan, 2018). Psikanaliz ve davranışçılık anlayışlarının sahip olduğu insan modeli, toplum yanlısı yardım etme ve özgeci davranışla ilgili açıklamalara sirayet etmiştir. Bu modele göre bakıldığında, toplum yanlısı davranış bir çeşit anomali gibi gözükmemektedir. Yani, ödül-bedel hesabının sonucuna göre eylemde bulunan insanın toplum yanlısı davranmayacağı beklentisi vardır (Emerson, 1976). Aynı şekilde, özünde haz ilkesine göre yaşayan bir insanın da toplum yanlısı davranış sergilemesi düşünülemez (Freud, 2016). Kısaca, toplum yanlısı olarak adlandırılan yazının içinde “toplumsal olan” görülememektedir. Bu basit ilişkisel çalışmayla göstermek istediğimiz, toplum yanlısı davranışların insanın sosyal doğasından kaynaklandığını göstermektir.

Sosyal kimlik kuramına göre ortak bir sosyal kimliğin olduğu durumlarda kolektif davranışın ortaya çıkması mümkündür (Turner vd, 1987). Reicher (1996) de daha önce yaşanmamış ve potansiyel olarak tehlikeli kitle olaylarında diğer insanlarla aynı sosyal kimliği paylaşmanın, bu kitleyle dayanışma sergilemenin temelini oluşturduğunu ileri sürmüştür. Drury (2018) afet ve acil durumların da sosyal destek ihtiyacını açığa çıkartan yeni ve tehlikeli bir durum olduğundan hareketle sosyal kimlik kuramını bu konuya uygulamıştır. Buna göre, ortak sosyal kimlik diğer insanlara destek sağlayıcı eylemin temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda sosyal kimliği ortaya çıkaran etmen de afet ve acil durum ortamında bulunan insanların paylaştığı ortak kaderdir. Fetler ya da acil durum herkesi eşit düzeyde etkilediğinden, yani doğasında bir paylaşılma söz konusu olduğundan, insanlar birbirlerini tek bir grup olarak görmeye başlar. “Diğer insanlarla ilişki hâlindeki ben”, “afet ya da acil durumla ilişki halindeki biz” anlayışına dönüşür. Ortak kader bir çeşit karşılaştırma uyumu olarak işlev görür, grup içi benzerlik algısını yükseltir ve afet ya da acil durumla ilişkili grup sınırlarını netleştirir. Burada dış-grup artık afet veya acil durumdur. Sosyal kimlik, iç-grup üyelerine yönelik yardım etme, destek verme ve dayanışma davranışını

Akdeniz, S. ve Dalmış, İ. (2021). Toplum yanlısı davranıştaki toplumsal:
İç-grupla özdeşleşme ve kolektif dayanıklılık arasındaki ilişki.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 37-50.

güçlendirir (Gaertner ve Dovidio, 2012; Levine ve Crowther, 2008). Nitekim, bu araştırma da sosyal kimlik ile kolektif dayanıklılık arasında belirgin bir ilişki olduğunu göstermektedir. Yani, toplum yanlısı davranışın içindeki toplum sosyal kimliğin kendisidir ve sosyal kimlik güçlendikçe toplum yanlısı davranış düzeyi de artacaktır. Bu da afet ve acil durumlarda ihtiyaç duyulan dayanışma, iç birliği gibi etkinlikleri artıracaktır.

Akdeniz, S. ve Dalmış, İ. (2021). Toplum yanlısı davranıştaki toplumsal:
İç-grupla özdeşleşme ve kolektif dayanıklılık arasındaki ilişki.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 37-50.

Kaynakça

- Bavel, J. J.V. ve diğerleri (2020). Using social and behavioural science to support COVID-19 pandemic response. *Nature Human Behavior*, 4, 460–471.
- Baysu, G. (2007). The effects of intergroup perceptions and ingroup identifications on the political participation of the second-generation Turkish migrants in the Netherlands. Yayınlanmamış PhD. Tezi. Ankara: ODTÜ.
- Crocker, J. & Luhtanen, R. (1990). Collective self-esteem and ingroup bias. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 60-67.
- Dynes, R.R. (2003). Finding order in disorder: Continuities in the 9-11 response. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 21, 9-23.
- Dalmış, İ., Akdeniz, S. & Hamarta, E. (2021) (baskıda). *Adaptation of collective resilience scale to Turkish culture and examination of its psychometric properties*.
- Drury, J. (2012). Collective resilience in mass emergencies and disasters. A social identity model. In J. Jetten, C. Haslam & S. A. Haslam (Eds.), *The social cure: Identity, health and well-being*. New York, NY: Psychology Press.
- Drury, J. (2018). The role of social identity processes in mass emergency behavior: An integrative review. *European Review of Social Psychology*, 29, 38-81.
- Drury, J., Cocking, C., & Reicher, S. (2009). The nature of collective resilience: Survivor reactions to the 2005 London bombings. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 27(1), 66–95.
- Elcheroth, G. & Drury, J. (2020). Collective resilience in times of crisis: Lessons from the literature for socially effective responses to the pandemic. *British Journal of Social Psychology*, 59, 703-713.
- Emerson, Richard M. (1976). ‘Social exchange theory’. *Annual review of sociology*, 2(1), 335-362.
- Freud, S. (2016/1923). *Haz ilkesinin ötesinde: Ben ve id*. (Çev.: Ali Babaoğlu) Metis Yayıncılık.

Akdeniz, S. ve Dalmış, İ. (2021). Toplum yanlısı davranıştaki toplumsal: İ-grupla özdeşleşme ve kolektif dayanıklılık arasındaki ilişki. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (6), 37-50.

- Gaertner, S. L., & Dovidio, J. F. (2012). The common ingroup identity model. İçinde P.A.M. Van Lange, A.W. Kruglanski, & E.T. Higgins (Der.), *Handbook of theories of social psychology* (p. 439–457). Sage Publications Ltd.
- Hogg, M.A. & Vaughan, G.M. (2018). *Social psychology*, (8. Baskı). New York: Pearson.
- Johnson, N.R. (1988). Fire in a crowded theatre: A descriptive investigation of the emergence of panic. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 6, 7-26.
- Kendra, J. ve Wachtendorf, T. (2001). *Elements of community resilience in the World Trade Center attack*. Newark DE: University of Delaware Disaster Research Center. Preliminary paper #318.
- Levine, M., & Crowther, S. (2008). The responsive bystander: How social group membership and group size can encourage as well as inhibit bystander intervention. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(6), 1429–1439.
- Luhtanen, R. & Crocker, J. (1992). A collective self-esteem scale: Self-evaluation of one's social identity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 302-318.
- Mawson, A.R. (2005). Understanding mass panic and other collective responses to threat and disaster. *Psychiatry*, 68, 95-113.
- Norris, F.H., Stevens, S.P., Pfefferbaum, B., Wyche, K.F. ve Pfefferbaum, R.L. (2008). Community resilience as a metaphor, theory, set of capacities, and strategy for disaster readiness". *American Journal of Community Psychology*, 41, 127–150.
- Pfefferbaum, R.L., Pfefferbaum, B., Nitiema, P., Houston, J.B. ve Van Horn, R.L. (2015). Assessing community resilience: An application of the expanded CART survey instrument with affiliated colunteer responders. *American Behavioral Scientist*, 59, 181-199.
- Reicher, S. (1996). ‘The Crowd’ century: Reconciling practical success with theoretical failure. *British Journal of Social Psychology*, 35, 535-553.
- Ripley, A. (2005). How to Get Out Alive. *Time*, Mayıs, 48-52.

Akdeniz, S. ve Dalmış, İ. (2021). Toplum yanlısı davranıştaki toplumsal:
İç-grupla özdeşleşme ve kolektif dayanıklılık arasındaki ilişki.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 37-50.

Schultz, D.P. (1964). *Panic behavior: Discussions and readings*. New York: Random House.

Sime, J.D. (1983). Affiliative behavior during escape to building exits. *Journal of Environmental Psychology* 3, 21-41.

Sime, J.D. (1990). The Concept of 'Panic'. (ss. 63-81) İinde D. Canter (Der.), *Fires and Human Behavior* (2. Baskı). London: David Fulton.

Tierney, K.J. (2002). Strength of a city: A disaster research perspective on the World Trade Center attack. <https://items.ssrc.org/after-september-11'da>, 9 Aralık 2020.

Tierney, K., Bevc, C. ve Kuligowski, E. (2006). Metaphors matter: Disaster myths, media frames and their consequences in Hurricane Katrina. *ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 604, 57-81.

Turner, J.C., Hogg, M.A., Oakes, P.J., Reicher, S.D., & Wetherell, M.S. (1987). *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Basil Blackwell.

Turner, R.H. ve Killian, L.M. (1957). *Collective behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Wessely, S. (2005). Editorial: Don't panic! Short and long term psychological reactions to the new terrorism: The role of information and the authorities. *Journal of Mental Health* 14, 1-6.